

I en tid, hvor arkitektuddannelsen formede sig som en art mesterlære, der ikke blev kvalitetskontrolleret af nogen overordnet instans, pågik der forskellige tiltag, der skulle hjælpe til med at få skabt et grundlag for, hvordan en professional status kunne etableres. Det er bl.a. i den forbindelse, at arkitekturtidsskrifter som *The Architectural Magazine* (1834) og *The Builder* (1855) fremkommer som vigtige talerør for arkitekten, og at organisationer som The Royal Institute of British Architects (RIBA) og The Architectural Association (AA) opstår og bliver helt centrale for indstiftelsen af eksaminer og udviklingen af arkitekturfaget ved universiteterne. Brugen af historiske stilarter i arkitekturen i midten af 1800-tallet krævede, at historiske monumenter blev studeret in situ eller fra afstøbninger af diverse arkitekturornamenter. De nye arkitekturskoler og RIBA's eksaminer betonedede fortiden som fundament for samtidens arkitektur. *Victorian Perceptions of Renaissance Architecture* handler derfor i høj grad også om værdier og værdiskift inden for arkitektuddannelsen.

I en bog, der beskæftiger sig med en periode, hvor interessen for renæssancen kulminerer, er det en smule underfundigt, at Jacob Burckhardts store kulturhistorie *Die Kultur der Renaissance in Italien* (1860) ikke fylder mere end at blive nævnt en passant et par gange i bogen. Nu har det jo sikkert, og forståeligt nok, at gøre med forfatterens engelske ramme, og måske også med den omstændighed, at Burckhardts værk ikke var nogen bestseller, da den udkom i 1860. Ikke desto mindre fik den en enorm indflydelse på, hvordan man tænker renæssance som helhed, og for den individualitetsidé, som siges at være det modernes, og som også er et gennemgående tema hos Wheeler, især i bogens fjerde kapitel om renæssancen som en engelsk stil. Netop i den sammenhæng kunne det have været interessant at drage en parallel til den individualitetstanke, som Burckhardt skriver frem af renæssancens mørke side, af de politiske tyrannier i Norditalien. Det kunne måske sætte englændernes individualitetsbegreb i et, om ikke andet, så perspektiverende lys. I særdeleshed i forhold til det tema om nationalisme, der præger Wheelers fjerde kapitel.

Selvom renæssancen som stil og ideologi er katalysator i forfatterens undersøgelse, så synes den ikke at være det primære emne. Det er snarere at vise, hvordan arkitektfaget er tæt bundet sammen med og under indflydelse af, hvad der skrives om arkitekturen og omvendt. Den historie, bogen grundigt udfolder, er således den, der fortælles i datidens kildemateriale, i arkitekturtidsskrifter, bøger, anmeldelser, studie- og eksamensordninger. Dette kildemateriale beskrives og relateres, og det tangerer jo diskursanalyse, også selvom forfatteren ikke selv bruger det ord. Derved får det emne, der måske ved første øjekast syntes noget nicheagtigt, ikke blot en kulturel bredde, men også en aktualitet, der gør bogen til yderst vedkommende læsning for alle med hang til udfoldet arkitekturhistorie og historiografi.

RIKKE LYNGSØ CHRISTENSEN

Timothy Brittain-Catlin

Bleak Houses. Disappointment and Failure in Architecture

MIT Press 2014, 192 sider.

I 2015 vandt the Walkie Talkie, et nyopført højhusknopskud på det postolympiske Londons skyline, the Carbuncle Cup i onlinetidsskriftet *Building Design*. Kåringen som Storbritanniens hadebygning fik *The Guardian* til at foreslå en nedrivning af Vinolys skyskraber. Samtidig verserede debatten om, hvorvidt Smithson-parrets brutalistiske boligbebyggelse Robin Hood Gardens sammesteds er en nedrivningsmoden øjebæ eller et bevaringsværdigt efterkrigstidsikon. Diskussionen spredtes til Overhuset og det

internationale arkitektsamfund med Richard Rogers som rorgænger for en støtteunderskriftindsamling.

Eksemplerne peger på spørgsmål om fiasko og skuffelse, der altid ledsager arkitekturen, men sjældnere expliciteres i lovprisninger af developerdrevne stjernearkitektur og kanoniske monumenter. For hvem bestemmer, hvad der er god og dårlig arkitektur – hvad der omtales i arkitekturhistorien/kritikken? Hvad gør bygninger ved os og vi ved dem? Hvilke kriterier og ord bruges til at tilskrive og afskrive værdi?

Disse problematikker belyses polemisk og idiosynkratisk i *Bleak Houses. Disappointment and Failure in Architecture* (2014) af Timothy Brittain-Catlin, lektor ved Kent School of Architecture og flittig bidragsyder til tidskrifter som *World of Interiors* og *Architectural Review*. Forfatterens forskningsområde omkring det 19. og tidlige 20. århundredes arkitektur afspejles i bogtitlens reference til Dickens' romanklassiker *Bleak House*. Brittain-Catlins "affektive" arkitekturhistorie opfordrer netop fagfolk til at låne fra skønlitteraturens sprog og værdier som stemning, følelser, subjektivitet og fantasi for at udfordre mainstream-arkitekturkritikken/historieskrivningens kategorier, vokabularer og narrativer.

Bogens anstødssten er kommunikationsbristen, forfatteren ser mellem professionelles og lægmænds arkitekturoplevelse, der indledtes med neogotikkens bannerfører Alexander Pugin. Omkring 1840 opstod en uheldig alliance mellem arkitekter og religiøse opdragsgivere: Man var enten hedensk, antipatriotisk klassicist eller gotisk og derfor ærlig, kristen fanebærer for nationale værdier. Arkitektsamfundet adopterede kirkesamfundenes absolutte skelnen mellem sandt/falsk, godt/ondt for at tækkes potentielle kunder. Modernisternes dyrkelse af virile skabergenier som Howard Roark i Ayn Rands *The Fountainhead* gav kritikerstandens skråsikkerhed et ekstra nøk.

Brittain-Catlin kritiserer det "attack language", han stadig mener misfarver megen arkitekturkritik/historieskrivning. Dens teleologiske, triumferende betragtningsmåde vægter ødelæggelsen af "fjender" lige så tungt som

egeninteresser. Interne hanekampe øger afstanden til offentligheden og forringer bygningskulturen: "Without a common language we are destined to go on churning out ugly houses and fighting a lack of comprehension on the part of most society. We have, in other words, insufficient architecture culture as part of our culture as a whole." *Bleak Houses* stikker således dybere ved at være "as much as anything a book about how architecture is communicated through words". Dette genkalder Adrian Fortys *Words and Buildings* (2004), men accentueres af Brittain-Catlins frustration over at praktisere arkitektur inden for et fagmiljø, der ikke bare tilsidesætter hans følelser, men også menneskene og stederne, han værdsætter.

I kontrast til succeshistorier om fortidens mestre og nutidens stjernearkitekter fremskrives en modfortælling om "loser architects", der fejler og skuffer pga. temperament, virilitetsmangel, dovenskab, forkærlighed for "utidssvarende" stilarter, sygdom, talentmangel, dårlige forbindelser, etc. Vi møder flest arkitekter, annalerne har ignoreret eller glemt, som Frank Lloyd Wrights partner Cecil Corwin, der overvældet af vennens geni kvittede arkitektfaget. Men også berømtheder som Erich Mendelsohn – en modernistisk stjerne, der faldede efter en bitter cocktail af eksil, personligt fjendskab og tidlig død.

Trods titlen og emnet forekommer *Bleak Houses*, takket være Brittain-Catlins skarpe, vittige pen, aldrig dyster. Et vidtforgrenet kildekorpus sammenstykket til fragmentariske, knapt visuelle fortællinger om tilsyneladende ubetydelige bygninger, der dækker hovedparten af hverdagens bebyggede miljø, og som får værdi via relationer mellem bygninger, steder og mennesker. Grundtonen af melankoli antydes i kapiteltitler som "Hopelessness", "Losers" eller "Retrenchment and Loss" og genlyder i forfatterens personlige erfaringer som "loser architect". Som da han beskriver en ungdom præget af talentmangel og anderledeshed: "I had not yet learned to leave the children thing [bygninger og børn] to the virile." Selvbio-grafien understøtter argumentationen om at efterstræbe en "affektiv" arkitekturkritik/historieskrivning, som rummer følelser, der opstår i mødet med arkitekturen.

Som modvægt til “macho-narrativens” affejning af “feminiserede” stilarter og sanselighed “queerer” han arkitekturkritikken/historieskrivningen. Uden om queer-teorien og arkitekturkritikere, der ligesom Aaron Betsky dyrker den, udrulles en mere subtil modfortælling om “sissies” versus “bullies”, som genkalder Evelyn Waugh’s *Brideshead Revisited*. I interiørets intimitet genskrives historien om arkitekturen, inspireret af romanforfatterens sensibilitet som hybrid praksis imellem erindring, design og (homo)erotisk spejling, så bygningens betydning forbindes med levede erfaringer.

Selvom arkitektkredsen udvides fra “bullies” til “sissies”, glimrer kvinderne ved deres fravær. I kapitlet “Losers” skrives halvanden side om, at kvindelige arkitekter historisk har fejlet alene ved deres køn, men det kunne have klædt bogen at stille skarpere på deres udfordringer i arkitektfaget. Få nævnes ved navn. Svenske Ingrid Wallberg beskrives som “en blandt mange”, der udokumenteret påvirkede berømte mænd som Le Corbusier i Villa Savoye.

Som underviser på Architectural Association i London føler forfatteren sig ude af sync med studerende, der omkring årtusindeskiftet er “smittet” af formalismedyrkende parametrisk design uden kontekst og funktion. Som modstrategi omfavner han nostalgien, men anvender historien til at igangsætte en nutidig debat om public service, værdisætning og skønhedsopfattelse for ikke at havne blindt i verdensjern blob-arkitektur, som postulerer kompleksitet, men savner meningsfylde: “Powerful fashions come and go. But stating and restating this good-bad polarity does not do enough for improving the quality of the built environment; neither, equally significantly, does it come close to expressing the range of ideas that architects, especially unsuccessful ones, are trying to grasp at in their work, and conveying it to the public at large.”

Forsvaret for det følelsesmæssige og mangfoldige understøttes ved at undersøge “taberstilarter”, lægmænd elsker og kritikere afskyr: Den victorianske blandingsform Tudor, kendt fra modeljernbaner og Queen Anne, forbundet med Yorkshire-chokolademærket Quality

Street. Sådanne populærkulturelle henvisninger indgår i arsenalsknytset mod kritikerkorpsset, mens stilarternes popularitet og holdbarhed begrunder en alternativ arkitekturhistorie: De trodser Pugin og modernisternes forbud ved at *legemliggøre* stemninger og følelser – kaminer, bindingsværk, hyggekroge til tedrikning.

Bogens skalamæssigt største fiaskofortælling behandler planparadigmet New Urbanism, kendt fra svenske Jakriborg og amerikanske Seaside, hvor filmen *The Truman Show* foregår. Forfatteren udpeger fællestræk med New Town-planlægning, der under Anden Verdenskrigs bomberegner drømte om rolige omgivelser inspireret af stockholmske havebyer, og en delvis forståelig modernismekritik hos generationer, der som Prins Charles har oplevet London-landskabets gennemgribende forvandling gennem efterkrigstiden. Dog har kun majestæten magten til at omsætte modernismeskepsissen til handling ved at anlægge Dorset-landsbyen Poundbury.

Bleak Houses er ikke første skud på stammen af “fiaskolitteratur” – efterhånden en undergenre inden for kritikken/historieskrivningen om det konkurrenceprægede arkitektfag. Et forskningsfelt opstået i et kriseram konkurrencesamfund, hvor det synes nødvendigt at stoppe op, drøfte værdier og lære af fortidens fadæser for at bygge videre på det eksisterende og tænke nyt. Det præger bogudgivelser som Owen Hatherleys *A New Kind of Bleak: Journeys through Urban Britain* (2012), Douglas Murphys *The Architecture of Failure* (2012) og Stephen Cairn og Jane M. Jacobs *Buildings Must Die: A Perverse View of Architecture* (2014), mens den Amsterdam-baserede debatplatform Failed Architecture diskuterer arkitektoniske fejltagelser *on-site* i forskellige lande.

Størstedelen af *Bleak Houses* omhandler en specifik engelsk kontekst, som kan føles indadvendt, medmindre man er velbevandret i britisk arkitekturhistorie. Man kan følgelig overveje, hvorvidt Brittain-Catlins modfortælling angriber og genrejser “de rigtige” arkitekter, men det er muligvis humlen ved at diskutere værdigrundlaget for en sådan vurdering. Han er lovlig hård ved Team 10, der beskrives som overvurderede “bullies” (skønt Peter og

Alison Smithson samarbejdede!), mens samtidens skandinaviske inspirerede arkitekter fremhæves. Samtidig nedtones modernismens sociale/politiske slagside ved blot at betegne én stilart blandt andre.

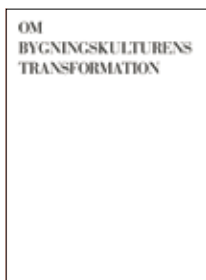
Nogle vil næppe overtage værdier som følelse eller folkelig appel, som Brittain-Catlin efterlyser i nutidig arkitektur og diskursen omkring den. Omvendt vil hans sentimentale rejse gennem arkitekturhistorien og provokerende lakmusprøve på arkitektonisk meningsdannelse og formidling inspirere andre. Efter endt læsning er undertegnede blevet mere lydhør over for det interessante ved ufortalte historier om arkitektoniske antihelte, taberstilarter og bygningers omtumlede efterliv. Som Beckett skrev: "Ever tried. Ever failed. No matter. Try again. Fail again. Fail better."

SIGNE SOPHIE BØGGILD

**Christoffer Harlang og
Albert Algreen-Petersen (red.)**

Om bygningskulturens transformation

GEKKO Publishing 2015, 547 sider.

Dette er en bog, der er beregnet til at blive læst. Det turde være en overflødig bemærkning, eftersom der jo er tale om en bog. Men i dag er der blevet langt imellem de fiske paperbacks. De fleste bøger, og ikke mindst de kunsthistoriske, bliver nu trykt med fast bind, på kraftigt papir og med masser af lækre billeder. I denne sammenhæng virker bogen *Om bygningskulturens transformation* iøjnefaldende beskeden. Hæftet, i et sagligt A4-format, med et rent hvidt omslag og en del ret små illustrationer leder

den ved første øjekast tankerne hen på en rapport. Men bogens snit er rødt, og de små billeder er suppleret med en del både skæve og dvælende illustrationer i både helsides og opslagsstørrelse, og så er indtrykket på plads: Det er hverken en coffee table-bog eller en rapport, men et helt igennem fagligt værk med en fremlæggelse af en imponerende mængde viden. Fordelt på de fem hovedafsnit "Ideer", "Metoder", "Strategier", "Håndværk" og "Eksempler" leveres vidtrækkende tanker om kulturarv og transformation, om mødet og af og til modsætningen mellem gammelt og nyt samt om arkitektur- og bevaringsstrategier gennem tiderne; der er gode eksempler på, hvad der tales om, og der er nyttige beskrivelser af såvel forebyggende vedligehold som anvendelsen af en lang række materialer: træ, ler, kalk, cement, pigmenter, lakker, glas etc. Her vil også erfarne arkitekter og arkitekturhistorikere kunne hente ny viden. Ifølge bogens bagsidetekst er den da også "et uundværligt opslagsværk til alle, der arbejder med at bevare og udvikle vores bygningskultur".

Men læseren bliver alligevel lidt i tvivl om, hvem bogen egentlig henvender sig til. Et i øvrigt glimrende forord, hvori den finske arkitekt og professor Juhani Pallasmaa påviser vore dages arkitektoniske svingninger mellem de to lige fritsvævende poler: en vulgær funktionalisme og en æstetisk abstraktion, slutter med en uforbeholden ros til den danske arkitektskoles "pædagogiske tilgang og forskning, som de fremgår af dette forskningsprojekt". Læseren kan kun være enig i, at det er opmuntrende at møde en arkitekturundervisning, "der interesserer sig for fagets grundlæggende processer, typologier og brugsmønstre i stedet for kun at dyrke det visuelle formsprog", og forklaringen på, hvad det er for et forskningsprojekt, Pallasmaa omtaler, kommer også frem efterhånden, idet det af både bogens tekst og dens billeder fremgår, at den er udsprunget af kandidatprogrammet Kulturarv, Transformation og Restaurering på Kunstakademiets Arkitektsskole. Men da dette forhold hverken fremgår af bogens titel, bagsidetekst eller kolofon, kan forordets fine reklame for skolen afføde lidt spekulation.